

Mart 2018

Korumacılık Savaşları Mı Başlıyor?

Selim Kunalalp | Büyükelçi (E), EDAM Danışma Kurulu Üyesi

Korumacılık Savaşları Mı Başlıyor?

Selim Kunalalp | Büyükelçi (E), EDAM Danışma Kurulu Üyesi

Biraz tarih:

Ticaret insanoğlunun ilk faaliyetlerinden biridir. Daha para icat edilmeden önce dahi ticaret ilkönce değiş dokuş sonra da deniz kabukları kullanılarak yapılmaktaydı. İnsanlar arasındaki ticari ilişkilerin Neolitik Çağ ile (M.Ö. 8000-5500) başladığı bilinmektedir. Eflatun bile bazı yazılarında ticaretin ihtisaslaşma yoluyla refahı artırma yönü üzerinde durmuştur. Ancak insanlık gelişip devletler ortaya çıkmaya başladıktan sonra ticaret gittikçe karmaşık bir hal almış ve kurallara bağlı olarak yürütülme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Dış ticaret hükümdarlar için kolay bir gelir kaynağı teşkil etmeye başlamış, gerek ithalattan gerek ihracattan alınan vergiler daima açık veren hesaplara büyük yarar getirmiştir. Ekonomik faaliyetlerin gelişmesiyle XVIIIinci yüzyılda David Hume, Adam Smith ve daha sonra Ricardo gibi yazarlar ticaretin ekonomik kalkınma ve refahın artması üzerine etkilerini tartışır olmuşlar, dış ticaretin teorisini geliştirmişler, ödemeler dengesinin fazla vermesinin bir hedef olduğu ve dolayısıyla ihracatın teşvik, ithalatın da frenlenmesi gerektiği yönündeki merkantilist görüş ile açık rejimin yararlarının daha büyük olduğunu öneren karşıt görüşler mücadele etmeye başlamıştır.

Ticaretin yürütülmesi bu dönemde devletler arasında müzakere edilen ikili anlaşmalar yoluyla sağlanmıştır. Sanayileşmenin bir yan etkisi olarak 19uncu yüzyılda hızla gelişen dış ticarete uygulanan kısıtlamaların önünde sonunda kurallara tabi tutulmasının herkesin menfaatine hizmet edeceği kanaatinin yayılmasıyla bir dizi ikili serbest ticaret anlaşması akdedilmiştir. Bunlar arasında en etkili olanları Fransa ile Birleşik Krallık arasında 1860'da akdedilen Cobden-Chevalier Anlaşması, Fransa ile Alman Gümrük Birliği (Zollverein) arasında 1862 yılında imzalanan kapsamlı ticaret antlaşması sayılabilir zira bu tür antlaşmalar daha sonra çok taraflı sistemin sacayaklarını teşkil eden en fazla müsaadeye mazhar ülke (MFN- most favoured nation) ve

ayrımcılığın önlenmesi gibi ilkeleri dış ticaret teorisine yerleştirmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu da 1838 yılında Birleşik Krallıkla, daha sonraki yıllarda da birçok başka Avrupa ülkesiyle imzaladığı dış ticaret anlaşmalarıyla açık ticaret sisteminin bir aktörü olmuştur. Korumaya geçecek bir sanayii bulunmayan ve bunu kurmaya da pek önem vermeyen Osmanlı İmparatorluğu nerede ise sonuna kadar kapitülasyon rejimi ve ona dayalı ticaret rejimi ile piyasasını açık tutmuştur.

Ancak bu açık ticaret rejimi çok uzun sürmemiştir. Dış ticaret teorisinin merkantilist kavramının sanayileşmeye uyarlanmasıyla birlikte ülkeler sanayilerinin gelişmesinin ancak yüksek gümrük duvarlarının arkasında mümkün olacağı kanaatine kapılmış ve buna göre hareket etmeye başlamıştır. Sanayileşmede Birleşik Krallıktan daha geri geride giden ABD, Fransa, Almanya ve Japonya başta olmak üzere birçok ülke 1870'lerde yaşanan siyasi ve ekonomik bunalımların da etkisiyle korumacı ve pazar geliştirme politikaları benimsemeye başlamışlardır. Tabii tüm ülkelerin ihracatlarını artırmaya, ithalatlarını da sınırlamaya çalıştıkları takdirde hepsinin hedeflerine ulaşmasının matematiksel olarak mümkün olmadığı dikkatlerden kaçmasa da, pratikte çoğu ülke bu yolda ilerlemeyi tercih etmiştir.

Korumacı reflekslerin en üst düzeye ulaştığı dönem şüphesiz 1930'lı yıllar olmuştur. 1929 krizinden sonra paniğe kapılan ABD Yönetimi ve Kongresi 1930 yılında gümrük vergilerini ortalama %60 düzeyine çıkarmış, bunun Avrupa ile ticaret ve bu kıtanın ekonomisi üzerine indirdiği öldürücü darbe bir çok yazar tarafından faşizmin yükselmesine ve dolayısıyla İkinci Dünya Savaşına yol açan önemli etkenlerden biri olarak görülmüştür.

Bretton Woods ve GATT:

Nitekim, başta ABD olmak üzere İkinci Dünya Savaşının Batılı galipleri, yaşadıkları korkunç tecrübelerin bir daha tekrarlanmaması için sağlam bir ekonomik altyapının kurulması gerektiği üzerinde mutabık kalmışlardır. 1929 Büyük Krizinin benzerinin yeniden yaşanmaması için genelde ekonomik ve özellikle ticaretle ilişkilerin tüm ülkeler için saydam ve güvenilir kurallara göre yürütülmesi gerektiği üzerinde mutabık kalmışlardır. Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (IBRD) ve daha ziyade Avrupa kıtasına yönelik OECD bu hedefe ulaşmak için oluşturulan temel kurumlardır. IMF, parasal istikrarı, Dünya Bankası ekonomik kalkınmayı sağlayacaktır. Her iki kurumun kuruluş anlaşmalarının müzakere edildikleri ABD kasabasından esinlenerek Bretton Woods kurumları olarak adlandırılmışlardır. Sovyetler Birliği ile onun blokuna mensup ülkeler bu sistemin dışında kalmışlar, Soğuk Savaş döneminde bu kurumları Batı hegemonyasının aletleri olarak görmüşlerdir. Propagandalarında ve bu algıyı özellikle üçüncü dünya ülkeleri arasında yaymakta kısmen de olsa başarılı oldukları söylenebilir.

Dış Ticaret için bir Uluslararası Ticaret Örgütü (International Trade Organisation- ITO) öngörülmüştü. Bretton Woods sisteminin üçüncü ayağını teşkil edecek bu örgütün kuruluş anlaşması 1947 yılında Havana'da toplanan bir konferansta müzakere edilmiş ve kabul edilmiştir. Kuruluş Anlaşması onaylanıp Örgüt faaliyete geçinceye kadar geçecek süre zarfında yürürlükte olacak ve ticari ilişkilerin hukuki çerçeve içinde yürütülmesini sağlayacak bir geçici anlaşma da aynı Konferansta kabul edilmiştir. Kongrenin ITO'yu reddetmesi sonucunda 1995 yılına kadar yürürlükte kalan ve dış ticaret alanındaki tek çok taraflı oluşum olan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) Havana'da doğmuştur. Ülkemiz birkaç hafta süren bir müzakere sonucunda GATT'a 1951 yılında taraf olmuştur.

GATT'ın hedefi serbest ticaret düzeni kurmak değil, tica-

retin saydam ve bağlayıcı kurallara göre yürütülmesi ve gümrük vergilerinin kademeli olarak ve düzenli aralıklarla yapılan müzakere turları vasıtasıyla dengeli bir şekilde indirilmesiydi. Merkantilist politikaların etkisi kaybolmadığı için her gümrük vergisi indirimi ve serbestleşme tedbiri, müzakere yoluyla karşılığı alınması gereken bir taviz (concession) olarak telakki edilmiştir. GATT'ın kullandığı damping, teşvik vs gibi kavramlar ve özellikle onlara karşı kullanılacak enstrümanlar büyük ölçüde anglo-sakson ve özellikle ABD hukuk sisteminden alınmıştır.

GATT yürürlüğe girdiğinde Hindistan ve Pakistan hariç eski müstemlekelerin hiç biri bağımsızlıklarına kavuşmadığı ve Sovyet Bloku bu yapıya sırtını çevirdiği için üye sayısı büyük çoğunluğu Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Okyanusya kıtalarındaki 25 civarında ülkeden ibaretti. Oluşumun ilk otuz yılında bu ülkeler arasındaki ticaretin kademeli olarak serbestleşmesine yol açan çok taraflı müzakerelere ev sahipliği yapılmış, bağımsızlıklarını kazandıkça üyeliğe kolay şartlarda ve esas itibarıyla siyasi nedenlerle ve onları Sovyet blokunun etkisini dışında tutmak için alınan yeni ülkeler de seyirci kalmışlardır. GATT o dönemde tabiri caiz ise ABD'nin at koştuğu bir oluşum olarak varlığını sürdürmüştür. Dünya ekonomisi hızla büyüdüğü ve dış ticaret istikrarlı bir şekilde bundan daha yüksek oranlarda arttığı için büyümenin başlıca motoru olarak görüldüğü bu dönemde yürütülen tüm müzakerelerde ABD'nin ve onunla birlikte hareket eden gelişmiş Batılı ülkelerin etkisi belirleyici olmuştur. Türkiye gibi az sayıdaki az veya orta gelirli ülkeler, kendilerinden fazla bir şey istenmediği için seyirci olarak kalmıştır. Ülkemiz oluşumun bir parçası olmakla birlikte çok taraflı müzakerelere ya hiç katılmadan ya da ancak sembolik ve etkisi çok sınırlı tavizler vererek seyirci statüsünü muhafaza etmiştir. O kadar ki gümrük vergilerinin sanayileşmiş ülkeler arasında hızla indiği bu dönemde ülkemiz korumacı ve ithalat ikameci politikalarını herhangi bir engelle karşılaşmadan sürdürebilmiştir.

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ):

Ancak zaman içinde gelişme yolundaki ülkelerin dünya ekonomisi ve özellikle ticaretindeki ağırlıkları artmaya başlayınca, onların da kalkınma düzeylerine uygun bazı yükümlülükler üstlenmeleri beklenir olmuştur. 1995 yılında kurulan ve son başarılı çok taraflı ticaret müzakere turunun (Uruguay Round) neticelerini içeren Marakeş Anlaşmasının

sonucu olan Dünya Ticaret Örgütü tüm üyelerin eşit hak ve olabildiği kadarıyla eşit yükümlülüklerle sahip olduğu bir uluslararası teşkilat olarak GATT'ın yerini almıştır. Bir tek en az gelişmiş ülkeler diğerlerine nazaran birçok alanda daha az yükümlülük üstlenme imkanına sahip bırakılmıştır.

Yeni örgüt dünya ticaret sistemine bir çok yenilik getirmiştir. Bunların arasında saydamlık ve ihtilafların çözümlenmesi alanında hukuk kurallarının daha etkin bir şekilde çalışmasını sağlayan iyileştirmeler en çok dikkat çekenlerin başında gelir.

Eski sistemde üye ülkelerin ticaret politikalarını denetim altında tutacak herhangi bir mekanizma mevcut değilken, Dünya Ticaret Örgütü'nün kurulmasıyla birlikte ticaret politikalarının düzenli aralıklarla gözden geçirilmesi mekanizması kurulmuştur. Büyük ticari güçler, ABD, AB vs iki yılda bir, Türkiye gibi orta boydaki ülkeler dört yılda bir, diğerleri ise altı yılda bir denetimden geçmektedir. Bu denetim gerek ilgili ülkenin, gerek sekreteryanın hazırladığı raporlara dayanılarak iki gün sürecek şekilde yapılmakta ve her ne kadar hukuki sonuçları olmasa da ilgili ülkelerin politikalarının disiplin altında tutulmasına yardımcı olmaktadır.

Diğer önemli yenilik ise ihtilafların çözümlenmesi alanında meydana gelmiştir. DTÖ öncesi dönemde bir ihtilafa yol açan ülke uygulamalarını incelemekle görevli ve birer küçük mahkeme gibi faaliyet gösteren panellerin raporlarının kabul edilebilmesi ihtilafa taraflar da dahil oy birliği gerekirken, yeni sistemde bunların fiili veto hakkı kaldırılmıştır. Sistemin işleyişini daha sağlamlaştırmak için üyeleri panelerinkinden farklı olarak daimi olan yedi kişilik bir Temyiz Organı da kurulmuştur.

DTÖ ve Trump:

Küresel boyuta ulaşmış ve dünya ekonominin küreselleşmesine önemli katkılarda bulunmuş bu örgütte bugün durum nedir?

DTÖ'nün kuruluşu daha önce sınırlı sayıda ülke arasında uygulanan kuralların tüm dünyaya yayılmasını sağlaması açısından bizatihi bir başarıdır. Ancak bu başarı aynı zamanda yeni zaaflar getirmiştir. Şöyle ki, oluşturduğu kurallar hukuki hüviyet taşıdıkları ve tüm üyeleri bağladıkları için yeni kuralların kabulü ancak oybirliği ile mümkün olabilmektedir. Zira egemen devletlerden oluşan bu örgütte müzakere edilen tüm yeni ticaret kurallarının ülkeler tarafından iç hukuklarına derç edilmesi gerekmektedir. Tek bir ülke dahi yeni kuralları uygulayamayacağı gerekçesiyle bunların kabulünü engelleyebilmektedir. Bu açıdan DTÖ, Birleşmiş Milletler ve ona bağlı bir çok kuruluştan farklıdır. O tür kuruluşlarda alınan çoğu siyasi nitelikteki kararlar bağlayıcı olmayıp, veya en azından iç hukuka ithal edilmeyi gerektirmeyip siyasi niteliktedir. Ayrıca DTÖ'den farklı olarak

Dünya ticaret sisteminin kural ve disiplinlerin uygulandığı alanlar da DTÖ'nün kurulması ile daha önce kapsam dışı olan hizmet ticareti ve fikri mülkiyet hakları gibi yeni konuları içerecek şekilde genişletilmiştir. GATT'ın yürürlüğe girdiği yıllardan sonra düzenli aralıklarla yapılan çok taraflı ticaret müzakere turları sayesinde en azından gelişmiş ülkelerin uyguladığı gümrük vergilerinin aşağıya çekilmesinde çok büyük ilerlemeler kaydedilmesinin sonucunda bu vergiler ticareti engelleyen bir önlem olmaktan çıkmış, ülkeler tarife dışı tedbirlere yönelmeye başlamıştır. Bunların da tüm üye ülkeler tarafından disiplin altına alınması ve daha rekabetçi bir ortamın sağlanması DTÖ'nün getirdiği yenilikler arasında sayılmalıdır.

DTÖ'nün kurulması daha önce mevcut olmayan bir dengeyi oluşturmasını sağlamıştır. Ülkeler kalkınma düzeylerinin imkan verdiği ölçüde piyasalarını açmayı kabul etmiş ve dünya ticaret sistemi ilk defa küresel bir boyut almıştır. DTÖ'nün kurulması Soğuk Savaşın sona ermesi ve eski Sovyet Bloğunun dağılarak dünya ekonomisiyle bütünleşme yoluna girmesi süreciyle aşağıya yukarı eş zamanlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Üye sayısı çok kısa zamanda 75'den 160'a çıkmıştır. Rusya, ÇHC gibi sistemin dışında kalmış ülkeler dahi zorlu müzakereleri göze alarak üye olmuşlardır. Bugün bu sistemin dışında kalmış tek belli başlı ülkeler İran ve Irak'dır. İran'ın DTÖ üyeliğini engelleyen tek unsur, siyasi sebeplerle, ABD'dir.

bu kuruluşlarda ihtilafların çözümlenmesi mekanizmaları ya mevcut değildir, mevcut iseler de, işlevleri çok sınırlıdır. Oysa DTÖ kurulduğundan bu yana düzinelerce ihtilafı çözme yoluna gitmiş, aldığı kararlar ilgili ülkeler için bağlayıcı oldukları için de uygulanması gerekmiştir. Dolayısıyla yeni kuralların müzakeresi son derece güç olmuştur. Hatta, DTÖ kurulduktan sonra başlatılan ve adını ilk toplantısının yapıldığı Katar'ın Doha şehrinden alan çok taraflı müzakere turu, 17 yıldır sonuçlanamamış ve fiilen askıya alınmıştır.

DTÖ'nün karşılaştığı ikinci başlıca sorun, temsil ettiği küreselleşmenin özellikle 2008 mali krizinden sonra ancak ondan bir ölçüde bağımsız olarak gitgide tartışılır olmasıdır. Küreselleşme özellikle Soğuk Savaşın bitmesinden sonra ekonomiler arasında bütünleşmeyi teşvik etmiş, sermaye akımlarını ve ticaret hacimlerini büyük ölçüde arttırmış ve ülkeleri birbirlerine daha bağımlı hale getirmiştir. Ancak meydana gelen bu rekabetçi ortam herkesi aynı ölçüde tatmin etmemiştir. Özellikle 2008 krizinin küresel boyut-

lara ulaşmış liberal ekonominin tüm dizginleri atarak son sürat uçuşuma koşarak tüm dünyaya süratle yayılmış bir ekonomik krize sebep olduğu yönündeki yaygın kanaatten DTÖ de nasibini almıştır. Ekonomik krizle birlikte ülkelerin korumacı refleksleri depreşmiş ve sıyrılmayacakları yeni disiplinlerden kaçınmalarına sebep olmuştur.

Diğer taraftan, ABD başta olmak üzere bir çok gelişmiş ülkede ekonomik küreselleşmenin haksız rekabete yol açtığı ve özellikle ucuz el emeğine sahip gelişmekte olan ülkelerin mallarını serbestçe ve daha ucuza gelişmiş ülke pazarlarına ihraç etmelerine imkan verdiği, dolayısıyla gelişmiş ülkelerdeki işçi sınıfının aleyhine çalıştığı ve işsizliğe sebep olduğu iddia edilmeye başlamıştır. Örneğin DTÖ'nün oluşturulması ile birlikte kurulan yeni dengeler çerçevesinde daha önce gelişmiş ülke piyasalarını ucuz ithalattan koruyan tekstil ve giyim kotaları 1995 yılından itibaren kademeli olarak ortadan kalkmıştır. Bu kotalara benzer ve demir-çelik gibi başka sektörleri kapsayan sözde iradi kısıtlama anlaşmaları da DTÖ kuralları gereğince ya yasaklanmış ya da en azından etkin disiplinler altına alınmıştır.

Küreselleşmenin zarar verdiği algısı, sadece ticareti değil, aynı zamanda ve onunla birlikte kişilerin dolaşım özgürlüğünü de merccek altına almıştır. Aslında ikisinin arasında zımnî bir bağ yok değildir: basite indirgemek gerekirse zengin ülkeler, ya fakir ülkelerin mallarını ithal edip onların kalkınma düzeyinin yükselmesine yardımcı olacaklar, ya da mallarını ithal etmezlerse, fakirlikten çıkmak için göçten başka yolları olmayan bu insanlara kendi hudutlarını açacaklardır. Bugün özellikle Afrika'dan Batı Avrupa'ya, Güney ve Orta Amerika'dan da ABD'ye giden göçün kaynağında büyük ölçüde bu gerçek yatmaktadır.

Ancak tabiatıyla gayet basit görünen bu gerçeğin kolayca kabul edilmesi pek mümkün değildir. Uyum gibi sosyal yönlerini kenara bıraksak dahi gelişmiş ülkelerdeki orta ve düşük gelirli zümrelerin bu denklemi kabul etmeleri beklenemez. Nitekim, 2008 krizinden sonra gerek Batı Avrupa'da, gerek ABD'de gittikçe artan ölçüde görülen göç karşıtlığı ve korumacı reflekslerin temelinde bu denklemin reddedilmesi yatmaktadır.

Bu red olgusu İngiltere'de AB'den çıkma kararıyla tezahür ederken, ABD'de 2016 Başkanlık seçimini Donald Trump'un kazanmasıyla kendisini göstermiştir. Trump desteğini büyük ölçüde küreselleşmeden zarar gördüklerini düşünen otomobil, demir-çelik gibi geleneksel sanayi dallarındaki işçi sınıfından almıştır. Bu zümreden aldığı

destekle Trump seçim kampanyası sırasında ve iktidara geldikten sonra ABD sanayinin başta Çin ve Meksika olmak üzere gelişme yolundaki ülkelere gelen rekabetin haksız olduğunu, bu ülkelerin oyunu kurallarına göre oynamadıklarını ve dolayısıyla bir şekilde cezalandırılmaları gerektiğini, yönetim için her alanda olduğu gibi ticari ve ekonomik ilişkilerde de "America First" hedefinin geçerli olduğunu öne sürmüştür.

Trump, dış ticaret kurallarının büyük ölçüde ABD'nin yönlendirilmesiyle oluşturulduğunu hiç hesaba katmaksızın yönetimi devraldıktan sonra geleneksel ABD politikasını tersine çevirerek AB ve Pasifik bölgesindeki partnerlerle yürütülmekte olan derinleştirilmiş serbest ticaret ve ekonomik işbirliği müzakerelerinden çekildiğini açıklamış, Kanada ve Meksika ile 25 yıllık geçmiş olan serbest ticaret anlaşmasını (NAFTA) yeniden müzakere etme sürecini başlatmış ve Dünya Ticaret Örgütüne sırtını çevirmiştir.

Trump'un DTÖ'ne husumetinin nedeni dünya ticaret kurallarının ABD'nin aleyhine işlediği iddiasından kaynaklanmaktadır. Trump'e göre ABD sanayi başta çelik ve alüminyum olmak üzere, sivil uçak, güneş panelleri, buzdolabı, çamaşır makineleri gibi birbirinden çok farklı sektörlerde dış dünyadan gelen rekabete karşı kendisini koruyamaz hale gelmiş olup, bu durumu sona erdirmek acilen gerekmektedir. Bu nedenle bu dallardaki ABD üretimini korumak için Trump yönetimi anti-damping vergileri ve koruma tedbirlerine başvurmuştur. Son olarak da DTÖ'de sisteminde pek uygulaması olmayan ve dolayısıyla kağıt üzerinde kalmış olan ulusal güvenlik gerekçesini öne sürerek çelik ve alüminyum ithalatında koruma tedbirleri uygulama yoluna gitmiştir. Ancak, bu ürünlerde ABD'nin en büyük tedarikçilerinin Çin değil, yakın müttefikleri olan Kanada, Meksika, Kore ve AB olduğu ortaya çıktığında yönetim bu ülkeleri koruma tedbiri uygulamasından muaf tutmak için yol aramaya başlamıştır. Trump bu tür tedbirlerde ısrar ederse, zarar gören ülkelerin karşı tedbir almaya başlamaları ve bunun sonucunda da dünya çapında bir ticaret savaşı başlaması kaçınılmaz olacaktır.

Trump, ayrıca, DTÖ'ne sunulmuş olan ihtilafların gerçek durum hilafına kabul edilemeyecek sayıda ABD aleyhine sonuçlandığını iddia ederek, görev süreleri dolan Temyiz Organı üyelerinin yerlerine yenilerinin seçilmesini engellemiş ve Doha müzakereleri akamete uğradıktan sonra DTÖ'nün başlıca işlevlerinden olan ihtilafların çözümlenmesi mekanizmasını kilitleme tehlikesiyle baş başa bırakmıştır.

Ancak ABD bir hukuk devleti olduğu için Başkan her istediğini yapamamaktadır. Örneğin Boeing uçaklarına haksız rekabet yarattığı gerekçesiyle yönetim tarafından Kanada menşeli ve Airbus'un ortağı olan Bombardier uçaklarına konulmak istenen anti-damping vergisi ABD Uluslararası Ticaret Komisyonundan (ITC) dönmüş, ayrıca diğer sektörlerde uygulamaya konan korumacı tedbirlerin geçici olacağı ve etkisinin korkulduğu kadar büyük olmayacağı ortaya çıkmıştır. Özellikle güneş panellerini bir girdi olarak kullanan yenilenebilir enerji üreticilerin maliyetlerini artıracağı gerekçesiyle bu vergilerin süreklilik kazanmasını istememeleri görünür bir gelecekte kaldırılmalarını gündeme getirebilecektir. Trump'un zamanla üslubunu yumuşatmak zorunluluğunda kalabileceğinin işaretlerini Trans-Pasifik müzakerelerine uygun şartlarda geri dönebileceğini açıklamasında, ayrıca NAFTA ve DTÖ'den çekilme tehdidini yerine getirmemiş olmasında görebiliriz. Önümüzdeki dönemde Trump yönetimin sadece ekonomik ve ticari alanda değil, aynı zamanda askeri ve siyasi alanda da bir hasım olarak gördüğü Çin üzerinde dikkatlerini yoğunlaştırarak bu ülkeden yapılan ithalatı frenleme yoluna gidebilecektir. Ayrıca, Çin'in fikri mülkiyet haklarına yeterli saygıyı göstermediği ve bu sayede ABD piyasasında başka sektörlerde haksız rekabet imkanını elde ettiği gerekçesiyle Trump'un Çin menşeli ithalata karşı tedbirler alması da beklenmektedir. Bununla birlikte yapacakları sınırlıdır zira Çin ABD bütçe açığının finansmanını sağlamak için piyasaya sürülen Hazine bonolarının en büyük alıcısıdır. Şu anda Çin'in elinde bulunan ABD Hazine bonosu miktarı 1, 18 trilyon dolara (Türkiye'nin milli gelirinin 150%) ulaşmıştır. ABD ile Çin arasında meydana gelecek bir ticaret savaşı, Çin'in ABD

Hazine bonoları alımını yavaşlatma yoluna sevk edebilir. Böyle bir eylem ABD faizlerini yükselteceği için, Trump yönetimi altında borçlanmaya hız verilen mevcut ortamda ülke ekonomisine bir darbe indirecektir. 2018 Kongre ve 2020 başkanlık seçimlerinden önce Trump yönetiminin en son isteyeceği şey bu olacağına göre, yönetimin önünde sonunda Çin ile ilişkileri bozmakta çok ileri gitmek isteyeceği tahmin edilebilir.

Bununla birlikte, askeri ve siyasi alanlarda olduğu gibi Trump yönetiminin uluslararası ticaret sistemindeki liderlik rolünden vazgeçmiş olduğu görülmektedir. Örneğin yönetim işbaşına geleli bir yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen DTÖ nezdinde bir Büyükelçi atanmamış, ABD herhangi bir alanda öncü olmadığı için sadece Doha müzakereleri değil, hizmetler, çevre gibi konularda Cenevre'de yürütülen çoklu müzakereler de sekteye uğramıştır

ABD'nin çok taraflı sistemdeki öncülük rolünden en azından şimdilik çekilmesi başka ülkeleri bu boşluğu doldurmaya teşvik etmişse de, boşluğun başkaları tarafından kolayca doldurulamayacağı açıktır. Örneğin ne Çin, ne Hindistan, nüfuslarının çok büyük olmasına rağmen, uyguladıkları politikalar itibarıyla, açık ekonominin baş savunucusu rolünü üstlenemez. AB içinde açık bir dış ticaret sistemi taraftarı olan blokun liderliğini yapan Birleşik Krallığın Birlikten çekilme süreci içinde olması haliyle etkinliğini büyük ölçüde azaltmış, ayrıca Almanya'nın Eylül 2017 seçimlerinden beri uzun süredir fiilen hükümsüz kalmış olması ve kurulabilecek hükümetin herhalükarda kırılğan bir koalisyon olacağı gerçeği, AB'nin kilitlemesine yol açmıştır.

Ve Türkiye:

Bu durumun ülkemiz için şimdilik çok fazla bir olumsuz etkisi olduğu söylenemez. ABD, ülkemiz için çok büyük bir ticari partner değildir. Ayrıca zaten az olan ticaretimiz geleneksel olarak ABD lehine fazla verdiği için Trump yönetimin dikkatini üzerine çekmemiştir. Ticaretinin en büyük bölümü zaten DTÖ kurallarından ayrı olarak Gümrük Birliği veya Serbest Ticaret Anlaşmaları, ve DTÖ üyesi olmayan İran ve Irak'la yürütüldüğü için, ülkemiz geleneksel olarak DTÖ içinde olup bitenlere daha ziyade akademik bir perspektiften bakmış, hayati öneme sahip oldukları kanaatine sahip olmamıştır.

Bununla birlikte çok taraflı ticaret sistemindeki çözülme devam eder ve bölgesel düzenlemeler hız kazanırsa ülkemiz açısından yeni pazarlara açılma konusunda bir sıkıntı yaratılacaktır. Örneğin 11 adet Pasifik ülkesinin ABD olma-

sa dahi aralarındaki işbirliğini geliştirme azmi sonuç verir de bu anlaşma yürürlüğe girerse, üçüncü ülkeler üzerinde olumsuz bir yönü olacağına kesin gözüyle bakmak gerekir. Zira kendi aralarındaki ticari ve ekonomik bağlar sıkılaştıkça, üçüncü ülkeler bunların piyasasında zemin kaybetme tehlikesiyle karşılaşacaktır.

Bu itibarla, çok taraflı sistemin zayıflama süreci tersine dönmediği takdirde, ülkemizin yapması gereken şüphesiz mevcut bölgesel anlaşmalarını muhafaza etmek ve bunları mümkünse kuvvetlendirmektedir. Burada yapılabilecek en önemli şey, AB ile mevcut Gümrük Birliğimizin derinleştirilmesidir. Bu derinleştirmenin önündeki siyasi engellerin kaldırılması ve müzakerelerin en erken bir tarihte başlatılması en önemli öncelik olmalıdır.

Ekonomi & Küreselleşme 2018/1

Mart 2018

Korumacılık Savaşları Mı Başlıyor?

Selim Kunalp | Büyükelçi (E), EDAM Danışma Kurulu yesi